

Bartomeu Fiol

Capacitat transformadora i intel·ligibilitat

Quin sentit té voler donar unes *pistes falses*? El lector no té més remei que demanar-s'ho quan tracta d'esbrinar si pot interessar-li un llibre que es titula precisament així, *Pistes falses*, I Premi Internacional de Poesia Màrius Sampere 2005, de Joan-Elies Adell, professor de Teoria de la Literatura de la Universitat Oberta de Catalunya. Val a dir que la resposta —ni que sigui parcial— naturalment no la podrà conèixer fins a haver llegit el llibre. Tanmateix, abans i després, el llegidor podrà demanar-se si aquest era el millor títol per al llibre, el títol necessari o convenient. En definitiva, té sentit posar dificultats al lector abans de començar? Aquesta és la primera qüestió que se plantejarà qualsevol crític sempre que entengui que la seva funció primordial és la de promoure la lectura. I això ens porta a la raonable i respectable actitud —avui en dia segurament minoritària, però sense que aquesta circumstància pugui afectar la seva força i validesa— que Joan Margarit, segurament *il miglior fabbro* de la seva generació, manifesta en el seu epíleg a *Càlcul d'estructures* (2005), epíleg en el qual insisteix prou en la necessitat que la parenta pobra sigui intel·ligible, condició necessària però no suficient. Deixant de banda, de moment, quina és la condició més radical dels textos de la

parenta pobra, el problema de la intel·ligibilitat està en el fet que el seu practicant —el poeta ocasional— no pot posar sempre els seus textos a nivell de la capacitat receptora del lector. Encara que també és cert —per contradictori que això pugui semblar— que el que tampoc pot fer és sobreestimar aquesta capacitat receptora del llegidor. El que vull dir és que si no podem posar-nos sempre al nivell del lletraferit normal tampoc podem plantejar-li constantment unes exigències que el deixin destarotat. En el primer cas fracassaria la sensibilitat peculiar que és la parenta pobra o la poesia; en el segon fracassaria el llibre, fracassaria el text. Tanmateix —reprement la condició més radical d'aquests textos i tornant a l'epíleg esmentat— Joan Margarit, per a definir què és un poema, ens dona no sols el criteri de la intel·ligibilitat (en definitiva de la seva càrrega de sentit) ans també el de la seva capacitat transformadora del lector: «En acabar de llegir un poema, ja no som els mateixos, perquè ha augmentat el nostre ordre interior». Augment, per descomptat, que sempre és relatiu, que mai no és absolut. Però el que sigui relatiu no li lleva gens el seu valor. Acabada la lectura de *Pistes falses*, de Joan-Elies Adell (o acabada una primera lectura, perquè si hi ha algun gènere que exigeixi la relectura és precisament la poesia), se'm planteja la realitat d'una potència transformadora

independent de la seva comprensibilitat, perquè, de moment, trob que aquest és justament el cas d'aquest llibre, del qual (potser sols fins una necessària nova lectura) ignora completament per què ha rebut el títol de *Pistes falses*. Però, en qualsevol cas (potser no cal donar gaire importància a un títol?), no tenc cap dubte de trobar-me davant set senyors poemes, molt elaborats, d'una fluència molt elegant i feliç, de format original (els subconjunts de deu versos faciliten sens dubte la recepció), tot plegat d'agradable lectura. D'entre aquests set poemes, crec que està especialment aconseguit el primer, *ENVOI*, amb imatges tan originals com la dels quatre versos següents: «He callat molt: de dia, ara també / de nit. Però tot canvia. Sóc com / el rectangle sec en l'asfalt que deixa / un cotxe en anar-se'n després de ploure». I un final tan llampanat com el següent: «Si no comences, no hauràs d'aturar-te. / Sé que t'esperes que t'obri la porta. / Has tocat ja el timbre? Hi vols entrar?». També m'ha interessat particularment el quart, *EL SENTIT DE L'ORIENTACIÓ*, les cinc parts del qual se'ns presenten ordenades amb numeració decreixent (5, 4, 3, 2, 1), el que m'ha fet pensar que potser l'autor vol incitar el lector perquè en realitzi immediatament una segona lectura en l'ordre creixent normal (1, 2, 3, 4, 5). El seu escenari és el d'una platja mediterrània, de les nostres;

Joan-Elies Adell escriu: «...Sóc l'aigua salada / que elimina totes aquelles empremtes / que has anat deixant en l'arena / humida de la platja, descalça, entre raigs / d'una llum fina i granulada. / També el meu cor està sense protecció, / com els teus peus tristos i nus». La realitat és que per a degustar el decurs del seu discurs —que la major part del temps sembla dirigit a ell mateix, sense que li'n facem cap retret— no és necessari capir exactament el seu sentit. De tant en tant ens topam amb interrogants sobtats com «...Com l'ompliré / el buit roent deixat per tanta ràbia?», o «¿No veus que vull comprendre els fonaments / del meu silenci?». O encara «Per què sempre ens quedem amb l'accessori?». I acabem les citacions amb la següent: «Així és tot poema. És el rec que inunda / els camps, amb líquids plens d'adobs d'incerta / procedència, un jardí d'erba humida». La meua conclusió és que no podem acabar de rebre o acollir complidament *Pistes falses*, de Joan-Elies Adell, en una sola lectura. Ni prop fer-s'hi. En certa manera, podem dir que és un llibre que no s'hauria de llegir com una novetat. Malgrat que cal començar qualche moment. Tanmateix, tal vegada els comentaristes hauríem de tardar més temps a motar sobre certs llibres; *Pistes falses*, en seria un. I ja dispensarà el lector que el mot motar encara no hagi estat enregistrat pel DIEC.